

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	กระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมืองานหัตถกรรมในชุมชนเมือง		
ชื่อผู้เขียน	นายสมบูรณ์ ทานอง		
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ		
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ วัฒนวัฒน์	ประธานกรรมการ	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลีสุวรรณ	กรรมการ	
	อาจารย์วิสุทธิ วานิช	กรรมการ	

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมืองานหัตถกรรมในชุมชนเมือง และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับกระบวนการฝึกหัดลูกมือช่างฝีมืองานหัตถกรรมในชุมชนเมือง ในการศึกษาวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตในกลุ่มช่างฝีมือ ลูกมือช่าง อดีตช่างฝีมือ เจ้าของสถานประกอบการ ผู้อาวุโส และผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านวัวลาย ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการฝึกลูกมือช่าง อาจแบ่งเป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคดั้งเดิมและยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. ยุคดั้งเดิม ซึ่งเริ่มต้นนับแต่การเริ่มก่อตั้งชุมชน จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2519 กระบวนการฝึกลูกมือช่าง เป็นกระบวนการที่ครบวงจรทั้งในส่วนของผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดคือ สถาบันครอบครัว และเครือญาติ ซึ่งจะทำให้ความรู้ ฝึกหัดทักษะ ความชำนาญ ตลอดจนเทคนิควิธีการในการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ จากสิ่งที่ย่ำง่ายสู่สิ่งที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ ให้แก่ลูกหลานในครอบครัว ทั้งยังจะมีการเน้นย้ำถึงคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ควบคู่กับการปลูกฝังจิตสำนึก ห่วงแหนมงานหัตถกรรมของชุมชน และพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อถึงข้อกำหนดและข้อห้ามในการปฏิบัติงานอาชีพ โดยใช่วิธีการฝึกจากการบอก การสอน การสาธิตให้ดู การทดลองปฏิบัติจริง

การว่ากล่าวตักเตือน และมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการ เรียบรู้ สำหรับสื่อที่ใช้เป็นสื่อของจริงที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อบุคคล ในส่วนของการประเมินผลนั้นเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้สอน และลูกมือช่าง ซึ่งจะประเมินถึงความสมบูรณ์เรียบร้อยของผลงาน และมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงจุดเด่นจุดด้อยร่วมกัน เพื่อนำไปสู่พัฒนาการที่ดีขึ้น

2. ยุคปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของการผลิตหัตถกรรมเพื่อการค้า เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมืองานหัตถกรรมในชุมชนเมือง ในยุคนี้ได้มีการแยกส่วนเนื้อหาการฝึกโดยวิธีการฝึกก็ยังคงเป็นการบอก การสอน การสาธิตให้ดู และการทดลองปฏิบัติจริง ในเนื้อหาการฝึกเฉพาะด้านตามความสนใจ สำหรับสถาบันที่ทำหน้าที่ฝึกนั้น นอกจากครอบครัวและเครือญาติแล้ว สถาบันทางสังคม เช่น สถานประกอบการยังมีบทบาทร่วมในการฝึก สำหรับสื่อที่ใช้ในการฝึกนอกจากเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ แล้วยังมีสื่อบุคคล เจือปนและวิธีการในการประเมินผลได้มีแรงจูงใจเกี่ยวกับค่าตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยเหตุที่ยุคนี้มีการแยกส่วนเนื้อหาการเรียบรู้ออกเป็นส่วน ๆ ตามความสนใจทำให้ลูกมือช่างที่ผ่านการฝึกเป็นช่างที่มีความชำนาญเฉพาะด้านไม่รอบรู้ เช่น ช่างฝีมือในยุคดั้งเดิม

สำหรับองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมืองานหัตถกรรมนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบทางด้านสังคม ได้แก่ สถานการณ์ในการเรียบรู้ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการฝึก ความถี่ของการฝึกและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการฝึกยังมีการคิดสร้างสรรค์เนื้อหาการเรียบรู้เพิ่มขึ้น

องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต ทำให้เกิดการแยกเนื้อหาการฝึกตามความสนใจและค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจ ทั้งยังเป็นแรงจูงใจในการเลือกเข้าสู่อาชีพของลูกมือช่าง ส่วนองค์ประกอบทางวัฒนธรรมได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับงานอาชีพ ซึ่งมีผลต่อการเลือกเข้าสู่อาชีพของลูกมือช่าง และการสืบทอดงานหัตถกรรมแก่คนรุ่นใหม่ในชุมชน ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดเนื้อหาที่ผู้สอนจะถ่ายทอดให้แก่ลูกมือช่าง ทั้งยังเกี่ยวข้องกับการสูญหายของเนื้อหาที่ลึกซึ้งบางอย่างและการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันของช่างในชุมชน ช่างต่างชุมชน นายจ้างกับลูกจ้าง หัวหน้ากับลูกน้อง ในทางกลับกันระบบดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยกระตุ้นในการสร้าง เสริมประสบการณ์ในการ เรียบรู้ให้แก่ช่างฝีมือและลูกมือช่างอย่างต่อเนื่อง

Thesis Title	Training Processes for Apprenticeship in Handicrafts in an Urban Community		
Author	Mr. Somboon Tumngong		
M.Ed.	Nonformal Education		
Examining Committee			
	Asst. Prof. Dr. Anurak Panyanuwat	Chairman	
	Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuan	Member	
	Lecturer. Visuth Vanich	Member	

Abstract

This qualitative research aimed at studying the training processes for apprenticeship in an urban community, and also the components relating to such processes. This research employed interviews and observations to collect data from the groups of skill workers, semi-skill handicraft workers, ex-workers, shop and factory owners, senior people and local leaders in Woi-Lai village, Hai-ya sub-district, Muang district, Chiang Mai Province.

The results of this research may be concluded as follows :

1. The previous period was estimated by the researcher at the age of community settlement until B.E. 2519. The training process of handicraft workers was found as a vicious circle of simple transfer of

knowledge and experiences within the family institute and kinship network. The training procedures were started from simple to sophisticated techniques, but emphasizing the ethics of earning a living and possessing this type of occupation to the trainees. The training procedures were solemnly transferred from the so-called "trainers" to trainees, being taught with separated contents. Therefore, those people who completed each content training segment, could be specialists in specific matters. That matter was considered as different from those people who had been trained in the previous period to know the whole production process holistically.

The components found relating to the training processes of the handicraft workers in the community, were composed of social, economic and cultural components. Social component could be composed of learning situations, facilitating the training process, training frequency and the government policy of tourism promotion. Those components were regarded as parts of motivation factors of the training process affecting a creation of learning contents increasingly.

The economic components were found relating to an exchange of production system. That system resulted in a separation of training contents according to the individuals' interests and economical rewards. It also helped motivating people to step into the handicraft career.

The cultural components were composed of value judgements toward the people's selection by means of telling, teaching, demonstrations, practices, warnings and setting some necessary regulations for

learning. The teaching media were applied from materials found in the community including material and personnel media. Evaluation was mutually conducted among the trainers and trainees through justifications of their work outcomes's completion. That type of evaluation could lead them to a higher level of development.

2. The current period was estimated from B.E. 2520 until now. This period focused on production for trading purpose which continuously affected the training processes of handicraft workers in the community. The training methods were still based on telling, teaching, demonstrations and practices. The contents were mainly based on the individual trainees' interests. The training institution consisted of family institutes, kinship and social institutes such as factories and others. A part from materials, the personnel matter was recognized as training medium to provide method of crafting, value judgement, evaluation and basic business knowledge in dealing with handicraft matters. Knowledge and experiences were provided separately, and each of them was about an occupation, and a continuity of arts and crafts from the old to new generations. Social relationship system was also an important variable to help the trainers specifying the training contents for their trainees. However, such system could be related to the last of some learning contents which used to be a part of knowledge and experience exchanges among the handicraft trainers, handicraft workers in different communities, employers and employees, and also leaders and their subordinates. In return, such social system might be an encouraging factor to promote learning experiences among the trainers and trainees continuously.